

دوفصلنامه مطالعات موزه‌ای زرین فام
دوره ۳، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۳
شاپا چاپی: ۹۲۴X-۲۹۸۰
شاپا الکترونیکی: ۹۵۴۱-۲۹۸۰

مطالعه تطبیقی پرده "ظهر عاشورای حسینیہ کبابی بیرجند" با پرده "ظهر عاشورای قوللر آغاسی" با تکیه بر تحلیل فرمی و روایی

مینا سفیدروز دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات تاریخی هنر اسلامی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
رضا خزاعی (ID) مدرس در دانشکده هنر دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۳۱

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۶

دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۱

چکیده

نقاشی قهوه‌خانه‌ای، مکتبی از نقاشی روایی است که در دوره قاجار با موضوعات رزمی، بزمی و مذهبی رواج یافت. در بطن این مکتب، پرده‌های مهمی با موضوع عاشورا به تصویر کشیده شده‌اند که هر یک دارای جایگاه ویژه‌ای هستند. پرده حسینیہ کبابی بیرجند با موضوع «ظهر عاشورا» که با تاریخ ۱۳۳۸ هـ.ق در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است، از جمله این آثار به‌شمار می‌رود. این اثر از نظر فرمی و روایی دارای ویژگی‌های خاصی است. هدف این پژوهش، شناسایی و تحلیل فرم و روایت در پرده مذکور است. در این مطالعه، روایت، فرم، رنگ و مکان‌گزینی عناصر تصویری در دو پرده حسینیہ کبابی بیرجند و پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آغاسی به‌صورت تطبیقی بررسی می‌شود. از این رو، پژوهش حاضر در پی پاسخ به دو پرسش است: الف) عناصر تصویری و روایی موجود در دو پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آغاسی و حسینیہ کبابی بیرجند چه تشابهات و تمایزاتی از نظر فرم و محتوا دارند؟ ب) شیوه ترسیم چهره‌های اولیا و اشقیاء در این دو اثر چگونه از یکدیگر متمایز شده است؟ این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها به روش تطبیقی تجزیه و تحلیل شده‌اند. روش گردآوری اطلاعات به‌صورت میدانی و کتابخانه‌ای و با استفاده از داده‌های برخط بوده است. در نتیجه این پژوهش، مشابهت‌ها و تمایزهایی میان دو پرده شناسایی شد که نشان‌دهنده تراکم شخصیت‌ها و محدودیت روایت‌ها در پرده حسینیہ کبابی است.

واژگان کلیدی: نقاشی قهوه‌خانه‌ای، حسینیہ کبابی بیرجند، پرده درویشی، قوللر آغاسی، مطالعه تطبیقی.

استناد: سفیدروز، مینا، خزاعی، رضا (۱۴۰۳). مطالعه تطبیقی پرده "ظهر عاشورای حسینیہ کبابی بیرجند" با پرده "ظهر عاشورای قوللر آغاسی" با تکیه بر تحلیل فرمی و روایی. *مطالعات موزه‌ای زرین فام*، ۳(۱)، ۶۳-۸۵.

<https://doi.org/10.30481/museum.2025.552427.1071>

© ۲۰۲۴/۱۴۰۳ نویسنده(گان). این مقاله یک اثر دسترسی آزاد است که تحت مجوز CC BY 4.0 منتشر شده است. استناد و انتشار مجدد این اثر با ذکر منبع درست مجاز است.

مقدمه

پرده «ظهر عاشورا» یکی از شاهکارهای ادبی و نمایشی هنر اصیل ایرانی است که در تاریخ و فرهنگ ایران جایگاهی مهم دارد. این پرده به صورت سنتی در آیین‌های عزاداری، به ویژه در تاسوعا و عاشورا، به نمایش گذاشته می‌شود و روایت شهادت امام حسین (ع) و یارانش را به شیوه‌ای منحصر به فرد، نمادین و ادبی بازنمایی می‌کند. پرده «ظهر عاشورا» توسط حسین قوللر آقاسی به تصویر درآمده است.

نقاشی قهوه‌خانه‌ای، مکتبی از نقاشی روایی رنگ‌روغنی است که در اواخر دوره قاجار و هم‌زمان با جنبش مشروطیت، با موضوعات رزمی، بزمی و مذهبی به دست هنرمندان عامه در فضای قهوه‌خانه‌ها شکل گرفت. قیام امام حسین (ع) یکی از وقایع بنیادین در تاریخ اسلام و تشیع است که تأثیرات عمیقی بر فرهنگ ایران، از جمله ادبیات و هنر، بر جای گذاشته است. بازتاب این واقعه به ویژه در نقاشی قهوه‌خانه‌ای به وضوح قابل مشاهده است (کاظم‌نژادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱).

پرده حسینیه کبابی بیرجند تنها پرده موجود در استان خراسان جنوبی است که دارای رقم و امضای هنرمند با تاریخ ۱۳۳۸ ه.ق است. این پرده در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده و در میان عزاداران شهر بیرجند جایگاهی ویژه دارد؛ به گونه‌ای که برای تبرک مورد زیارت قرار می‌گیرد. پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آقاسی نیز از گفتمان روایی قوی و تأثیرگذار در حوزه دین، فرهنگ و هنر ایران برخوردار است و به روایت وقایع عاشورا می‌پردازد. حسین قوللر آقاسی با احترام به باورهای عامه مردم و تأکید بر جنبه‌های اخلاقی و حفظ سجایای انسانی، متأثر از حوادث عاشورایی، زندگی ائمه اطهار (ع)، داستان‌های شاهنامه فردوسی و مفاهیم معنوی را با بیانی ساده، رسا و نمادین به تصویر کشیده و آثاری ماندگار خلق کرده است.

این پژوهش با رویکرد تطبیقی، به مقایسه پرده «ظهر عاشورا»ی حسینیه کبابی بیرجند با پرده «ظهر عاشورا»ی قوللر آقاسی می‌پردازد و در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است: الف) عناصر تصویری و روایی موجود در دو پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آقاسی و پرده حسینیه کبابی بیرجند چه تشابهات و تمایزاتی از نظر فرم و محتوا دارند؟ ب) شیوه ترسیم چهره‌های اولیا و اشقیاء در این دو اثر چگونه از یکدیگر متمایز شده است؟ هدف این پژوهش، تحلیل روایت و همچنین شناسایی و تحلیل فرم‌ها و مفاهیم موجود در پرده «ظهر عاشورا»ی حسینیه کبابی بیرجند است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، بنیادی است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها کیفی بوده و پردازش داده‌ها با رویکرد توصیفی-تحلیلی و به شیوه تطبیقی انجام شده است. گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. جامعه پژوهش به صورت هدفمند شامل دو پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آقاسی و پرده «ظهر عاشورا»ی حسینیه کبابی بیرجند است.

پیشینه پژوهش

در رابطه با موضوع پژوهش حاضر تاکنون مطالعه‌ای مستقل انجام و منتشر نشده است. با این حال، در زمینه پرده‌های نقلی و نقاشی قهوه‌خانه‌ای با مضامین مذهبی و حماسی، پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

- شیدسا جمشیدی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تصویرسازی با عنوان بررسی شخصیت‌سازی در نقاشی قهوه‌خانه‌ای، به تحلیل شیوه‌های شخصیت‌پردازی در نقاشی قهوه‌خانه‌ای و ریشه‌های آن در فرهنگ و هنر دوره‌های گذشته پرداخته است.
- حبیب‌الله کاظم‌نژادی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تجلی حماسه عاشورا در نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای دوران قاجار، به بررسی نشانه‌های شیعی و مفاهیم نمادین مرتبط با واقعه عاشورا در این نقاشی‌ها پرداخته‌اند.
- صبا مصطفایی (۱۳۹۹) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تاریخ هنر جهان اسلام با عنوان تقابل مرگ و زندگی؛ سوگ و سرور در نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای دوران قاجار، با رویکرد نشانه‌شناختی و روش توصیفی-تحلیلی، به تفسیر جهان‌شناختی نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای و تحلیل عناصر چهارگانه تصویری در نمونه‌های منتخب پرداخته است.
- امیر عبدالحسینی و محمدحسن حامدی (۱۳۹۹) در کتاب نقاشی قهوه‌خانه‌ای، با ایجاد فضایی مبتنی بر منطق و گفت‌وگو، به بررسی نظریه‌ها و تاریخ تحول نقاشی قهوه‌خانه‌ای از گذشته تاکنون پرداخته‌اند.
- مهتاب درویش (۱۴۰۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته نقاشی با عنوان بررسی تحلیلی پنج اثر نقاشی قهوه‌خانه‌ای در بازار قدیمی ساوه از منظر ساختاری و اجتماعی، به رابطه میان نقاشی قهوه‌خانه‌ای و پرده‌خوانی پرداخته و تحلیل ساختاری و اجتماعی این آثار مردمی را ارائه کرده است.
- فرناز گروییانی و ادهم ضرغام (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان نقش خیر و شر در شخصیت‌های آثار قوللر آقاسی، پس از معرفی کلی نقاشی قهوه‌خانه‌ای و ویژگی‌های آثار قوللر آقاسی، قراردادهای تصویری شخصیت‌پردازی بر مبنای دوگانه خیر و شر را بررسی کرده‌اند.
- بهاره بهاری (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان بررسی تحلیلی عناصر تزئینی در نقاشی قهوه‌خانه‌ای با تأکید بر آثار قوللر آقاسی، به معرفی و تحلیل عناصر تزئینی مورد استفاده در نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای دوره قاجار پرداخته است.
- زینب حکمت (۱۳۹۹) در رساله دکتری رشته پژوهش هنر دانشگاه هنر اصفهان با عنوان تبیین مبانی انسان‌شناسی اسلامی در خیال‌نگاری مذهبی دوره قاجار بر اساس دیدگاه علامه محمدحسین طباطبایی، با بهره‌گیری از روش نشانه‌شناسی-معناشناسی دیداری، دو نمونه پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آقاسی و «روز محشر» اثر محمد مدبر را تحلیل کرده و متغیرهای تجسمی، ریتم بصری، نظام تصویری و نقش‌ها را در چارچوب مبانی انسان‌شناسی اسلامی بررسی کرده است.
- کریم تخشاقه‌فرخی (۱۴۰۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تاریخ هنر ایران اسلامی با عنوان مطالعه تطبیقی آثار محمد مدبر و حسین قوللر آقاسی از منظر محتوا و فرم، به تحلیل و طبقه‌بندی شاخصه‌های فرمی و مضمونی آثار این دو هنرمند پرداخته و وجوه اشتراک و افتراق آن‌ها را استخراج کرده است.

نقاشی قهوه‌خانه‌ای و پرده‌های عاشورا

هنر نقاشی دوره قاجار هنری بینابینی به‌شمار می‌آید که در حد فاصل سنت و مدرنیته شکل گرفت؛ هنری میان آنچه در حال زوال بود و آنچه در حال ظهور قرار داشت. این هنر به‌شدت به دربار وابسته بود و شمایل‌نگاران درباری در آثار مهم خود، با تأکید بر پیکره انسانی و با بهره‌گیری از شیوه‌ای تلفیقی از عناصر سنتی ایران و رویکرد به عناصر خارجی، تابلوهای بزرگ رنگ‌روغنی با فضایی پرشکوه و فاخر خلق می‌کردند. از این رو می‌توان هنر نقاشی قاجار را، همانند هنر صفوی، هنری انسان‌مدار یا انسان‌محور دانست؛ با این تفاوت که انسان‌مداری در عهد قاجار بیش از هر چیز در پی نمایش ظاهری پرتجمل و جلوه‌های شکوه درباری بود (عبدی‌فر، ۱۳۹۳: ۴۸).

نقاشی قهوه‌خانه‌ای پدیده‌ای نو در تاریخ هنر ایران است که در عین حفظ آرمان‌ها و ارزش‌های هنر سنتی و مذهبی، در پاسخ به نیازها و خواسته‌های عامه مردم و در احترام به باورهای ملی و دینی آنان شکل گرفت (سیف، ۱۳۶۹: ۱۴). نقاشی قهوه‌خانه‌ای در تقابل با هنر درباری و هنر شبه‌روشنفکری دوره تحولات اجتماعی، با بیانی ساده و صادقانه داعیه مردمی بودن دارد و نام خود را نیز از نهاد اجتماعی مردمی قهوه‌خانه وام گرفته است (عبدالحسینی و حامدی، ۱۳۹۹: ۱۲).

پشتوانه این نقاشی‌ها، خیال و اسطوره است که ریشه در ذوق، اندیشه و روح جمعی جامعه دارد. خیال به‌عنوان بن‌مایه‌ی صوری آثار و اسطوره‌های ملی و مذهبی به‌عنوان بن‌مایه‌های محتوایی آن‌ها عمل می‌کنند که خود در فرهنگ غنی و حافظه جمعی ایرانیان ریشه دارند. افزون بر نقاشی، پرده‌خوانی و نقالی نیز به‌عنوان شیوه‌های روایتگری شفاهی، نقش مهمی در ارتباط با مخاطبان و تأثیرگذاری بر ذهن و باورهای مردم ایفا کرده‌اند (درویش، ۱۴۰۰: ۲۰).

نقاشی قهوه‌خانه‌ای جهان را از منظر تشیع روایت می‌کند و در ماهیت خود هنری شیعی به‌شمار می‌آید. این هنر در میانه سنت‌های گذشته و معانی نو، شیوه روایتگری خاص خود را حفظ کرده است. شواهد نشان می‌دهد که نقاشان قهوه‌خانه‌ای چندان پایبند اصول واقع‌گرایی نبوده‌اند و در ترسیم چهره‌ها و اندام‌ها از تشابهات ظاهری پرهیز نمی‌کرده‌اند. آنان حتی گاه در متن تصویر، شرح‌حال یا روایت مختصری از شخصیت‌ها و وقایع ارائه می‌کردند. در ترکیب‌بندی آثار نیز به آموزش‌های کلاسیک توجه چندانی نداشتند و برای روایت داستان و جذب مخاطب، به ایجاد توالی روایی و «غلط‌سازی» (به تعبیر خود هنرمندان) دست می‌زدند؛ رویکردی که پژوهشگران از آن با عنوان «خیالی‌نگاری» یاد می‌کنند.

با وجود اهمیت این هنر، تطبیق و تحلیل نظام‌مند آثار نقاشی قهوه‌خانه‌ای کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته و از این رو دستیابی به نوعی انضباط مضمونی و زیبایی‌شناختی در این حوزه دشوار بوده است. بیشتر پژوهش‌ها بر بسترهای تاریخی و شیوه‌های روایی تمرکز داشته‌اند، در حالی که بررسی جنبه‌های زیبایی‌شناختی و مقایسه تطبیقی با نمونه‌های مشابه غیرایرانی می‌تواند نتایج نوآورانه و قابل توجهی به همراه داشته باشد. افزون بر این، در برخی آثار قهوه‌خانه‌ای به مسائل و دغدغه‌های سیاسی جامعه نیز پرداخته شده است که این امر غالباً متأثر از دیدگاه شخصی هنرمندان بوده است.

نقاشی قهوه‌خانه‌ای همچنین در پیوند با هنرهای دیگری چون نقالی، ادبیات و نمایش شکل گرفته و این هنرها در تکامل پرده‌های نقالی نقش مؤثری داشته‌اند. از عوامل گسترش این سنت می‌توان به توسعه قهوه‌خانه‌ها، ترویج تشیع و فعالیت پرده‌داران در دوره صفوی اشاره کرد (عبدالحسینی و حامدی، ۱۳۹۹: ۱۲-۳۰).

روضه‌خوانی نیز یکی از زیرشاخه‌های نقالی مذهبی است که به بازگویی وقایع کربلا و شهادت امام حسین (ع) و یارانش می‌پردازد. موضوع پرده‌های درویشی شامل روایت زندگی پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع)، صحنه‌های غزوات و جنگ‌های صدر

اسلام، واقعه کربلا، توصیف بهشت و جهنم، و باورهای مربوط به روز رستاخیز، کیفر و پاداش انسان‌هاست. نقالان یا پرده‌خوانان این پرده‌ها را در گذرگاه‌ها، میدان‌ها و فضاهای عمومی نصب کرده و با بیانی گرم و روایی، داستان‌ها و وقایع تاریخی-مذهبی را برای مردم نقل می‌کردند.

پرده‌خوانی و شمایل‌خوانی هنری ترکیبی از هنر تجسمی و هنر کلامی است که روایت وقایع تاریخی-مذهبی، مصائب اولیای دین و سرنوشت انسان در روز رستاخیز را از طریق تصویر و روایت شفاهی بازنمایی می‌کند. این هنر از یک سو با تعزیه‌خوانی و روضه‌خوانی و از سوی دیگر با نقالی پیوندی نزدیک دارد و در واقع هنری برآمده از این سنت‌ها و تکمیل‌کننده آن‌ها محسوب می‌شود (کهدوی، ۱۳۹۵: ۱۰-۱۶).

حسینیه کبابی بیرجند

این بنا که به «حسینیه کبابی» شهرت دارد، در اصل خانه مسکونی «کربلایی غلامرضا کبابی» بوده و در بافت تاریخی شهر بیرجند، در محله خیرآباد واقع شده است. حسینیه کبابی بیرجند یکی از مکان‌های تاریخی و فرهنگی ارزشمند شهر بیرجند و استان خراسان جنوبی به‌شمار می‌آید که به دلیل قدمت، معماری خاص و استمرار آیین‌های سنتی عزاداری، از شهرت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد این حسینیه، وجود پرده تعزیه آن است که جایگاهی خاص در سنت‌های آیینی این مکان دارد.

در این حسینیه، آیین‌های سنتی عزاداری با قدمتی بیش از یک قرن برگزار شده و همچنان استمرار دارد. این آیین‌ها شامل سینه‌زنی، زنجیرزنی، روضه‌خوانی و تعزیه‌خوانی است. این بنا صرفاً مکانی برای برگزاری مراسم سوگواری نیست، بلکه گنجینه‌ای از تاریخ، هنر و فرهنگ آیینی است که نسل به نسل منتقل شده و در حافظه جمعی جامعه محلی جایگاه ویژه‌ای یافته است. از این رو، حسینیه کبابی به‌عنوان یکی از آثار تاریخی و فرهنگی شاخص بیرجند، از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. معماری بنا به شیوه سنتی خانه‌های قاجاری طراحی شده و شامل سردر ورودی آجرکاری‌شده، دالان ورودی، حیاط مرکزی، ایوانی با ارتفاعی بالاتر از کف حیاط، حوض و اتاق‌هایی پیرامون حیاط است (شکل‌های ۱ و ۲). بزرگ‌ترین اتاق بنا دارای طاقچه‌های سنتی با قوس‌های تزئینی است که از ویژگی‌های شاخص معماری بومی منطقه به‌شمار می‌آید. بر اساس شواهد معماری، ساخت بنا به اواخر دوره قاجار بازمی‌گردد و احتمالاً در دوره پهلوی مورد مرمت و بازسازی قرار گرفته است. نام‌گذاری حسینیه به سبب آن است که یکی از خاندان‌های قدیمی بیرجند با نام خانوادگی «کبابی» مسئولیت برگزاری مراسم عزاداری امام حسین (ع) را بر عهده داشته‌اند و از این رو این بنا به نام این خاندان شناخته شده است. امروزه نیز همچنان به رسم دیرینه، در دهه نخست محرم، مراسم روضه‌خوانی و آیین‌های عزاداری در این حسینیه برگزار می‌شود.

پرده ظهر عاشورا حسینیه کبابی بیرجند

پرده حسینیه کبابی تنها پرده شناخته‌شده در استان خراسان جنوبی است که دارای رقم و امضای هنرمند با تاریخ ۱۳۳۸ ه.ق است. این پرده در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده و در میان عزاداران شهر بیرجند جایگاهی ویژه دارد؛ به گونه‌ای که به‌عنوان شیئی متبرک مورد زیارت و احترام قرار می‌گیرد (شکل ۳). این اثر از موقوفات حسینیه کبابی بوده و به استاد حسین منسوب است که به سفارش آقامیرزا ماشالله تهرانی و احتمالاً در شهر یزد به تصویر کشیده شده است.

شکل ۱. ورودی آجرکاری شده حسینیه کبابی (نگارندگان)

شکل ۲. فضای داخلی حسینیه کبابی (نگارندگان)

نقوش به کاررفته در این پرده تعزیه شامل نقش مایه‌های گیاهی، انسانی و حیوانی است و حاشیه اثر نیز با کتیبه‌های خوشنویسی تزیین شده است. همان‌گونه که در تصویر مشاهده می‌شود، پرده روایت واقعه «ظهر عاشورا» را به صورت روایی و تصویری بازنمایی کرده و مهارت هنرمند در ترکیب‌بندی، روایت‌پردازی و اجرای فنی را نشان می‌دهد. این پرده در ابعاد 390×300 سانتی‌متر، به شکل مستطیل افقی، بر روی پارچه کرباس و با استفاده از رنگ‌های گیاهی، به صورت نقاشی و مهر اجرا شده است.

شکل ۳. پرده ظهر عاشورا حسینیہ کبابی (آرشیو میراث فرهنگی خراسان جنوبی)

تحلیل پرده ظهر عاشورا حسینیہ کبابی

این اثر از هفت تابلو یا صحنه قابل تفکیک تشکیل شده است که وقایع روز عاشورا را به صورت روایی و پیوسته برای بیننده بازنمایی می‌کند (شکل ۳). در این پرده، شخصیت‌های اولیا و نیروهای خیر به طور نسبی بزرگ‌تر و برجسته‌تر از اشقیاء ترسیم شده‌اند. چهره اولیا به صورت سهرخ، با ابروهای هلالی و هاله‌ای نورانی پیرامون سر نمایش داده شده و حتی در صحنه‌های نبرد نیز آرامش و وقار در سیمای آنان قابل مشاهده است. در مقابل، چهره اشقیاء با سبیل‌های آویخته، ابروهای درهم‌رفته و حالت‌های اغراق‌شده، سرشار از خشم و نفرت ترسیم شده‌اند. این تقابل تصویری، دوگانه خیر و شر را به صورت نمادین و بصری برجسته می‌سازد.

مشخصات حاشیه اثر: قاب کتیبه‌ای دورتادور اثر را فراگرفته و شامل ۲۹ قاب خوشنویسی است که در آن بند نخست ترجیع‌بند معروف محتمش کاشانی (متوفی ۹۹۶ ه.ق) با خط نستعلیق، به رنگ مشکی بر زمینه کرم روشن پارچه کتابت شده است. این کتیبه‌ها در هنگام پرده‌خوانی توسط درویشان با صدای حزین خوانده می‌شد تا تأثیر عاطفی روایت تصویری را بر مخاطب تقویت کند (پرونده ثبت آثار ملی). کادراهای دو سوی قاب با نقوش گل‌های گرد تزئین شده و نقوش میان قاب‌ها با طرح‌های اسلیمی و ختایی به صورت قرینه اجرا شده‌اند. هر واگیره شامل ۱۰ گل شش‌پر است که در مجموع ۴۰ گل در فضای بین قاب‌ها دیده می‌شود؛ عدد ۴۰ در سنت اسلامی دارای بار نمادین و قدسی است. تمامی نقوش حاشیه با روش قالب‌زنی به وسیله مهرهای چوبی و با رنگ‌های گیاهی اجرا شده‌اند.

حاشیه اثر به عرض ۲۸ سانتی متر، به صورت پیوسته پیرامون متن تصویر را در بر گرفته و شامل چهار حاشیه جداساز (طره) با عرض نیم سانتی متر، دو حاشیه باریک به عرض ۴ سانتی متر (کتیبه کوچک) و یک حاشیه پهن به عرض ۱۸ سانتی متر (کتیبه بزرگ) است. رنگ‌های به کاررفته در حاشیه پهن شامل رنگ مشکی برای کتابت اشعار و نقوش ختایی و تزئینات برگ‌مانند داخل قاب‌ها، رنگ کرم زمینه پارچه و رنگ آبی نیلی در زمینه حاشیه پهن است (پرونده ثبت ملی آثار).
 به طور کلی، پالت رنگی اثر محدود و مبتنی بر تکرار رنگ‌هاست. این ویژگی به دلیل استفاده هنرمند از رنگ‌های گیاهی و پرهیز از رنگ‌های شیمیایی است؛ از این رو تنوع رنگی گسترده در اثر مشاهده نمی‌شود و رنگ‌ها به صورت هماهنگ و تکرارشونده در سراسر پرده به کار رفته‌اند.

شکل ۷.۴. تابلوی تفکیک‌شده پرده حسینه کبابی

جدول ۷.۱. تابلوی تفکیک‌شده پرده حسینه کبابی (نگارندگان)

ردیف	نام شخصیت‌ها	توضیحات تصاویر	تصاویر
۱	دیدار امام حسین (ع) با درویش و قاصد مدینه با حضور انبیاء	امام حسین (ع)، درویش کابلی، جعفر جنی، قاصد مدینه، انبیاء	

	<p>امام حسین (ع)، شمر، عمر سعد، حرمله، سپاهیان یزید، علی اصغر (ع)، انبیاء (ع)</p>	<p>نبرد امام حسین (ع) با یزیدیان بر سر درخواست از برای حضرت علی اصغر (ع)</p>	<p>۲</p>
	<p>حضرت قاسم (ع)، سپاهیان یزید</p>	<p>نبرد تن به تن حضرت قاسم (ع) با دشمن</p>	<p>۳</p>
	<p>حضرت علی اکبر (ع)، قارن، یزیدیان</p>	<p>نبرد حضرت علی اصغر (ع) با قارن</p>	<p>۴</p>
	<p>حضرت عباس (ع)، بکر بن امر، سپاه یزیدیان</p>	<p>نبرد حضرت عباس (ع) با سپاه یزیدیان</p>	<p>۵</p>
	<p>حضرت عباس (ع)، امام حسین (ع)</p>	<p>به قتل رسیدن حضرت عباس (ع) و حضور امام حسین (ع) بر سر جنازه ایشان</p>	<p>۶</p>

	<p>امام حسین (ع)</p>	<p>حضور امام حسین (ع) بر سر جنازه یارانش و صحبت با شیر تعزیه</p> <p>۷</p>
---	----------------------	---

جدول ۲. ویژگی‌های اولیا پرده حسینیه کبابی (نگارندگان)

تصاویر	ویژگی‌های بصری	نام شخصیت‌ها	ردیف
	<p>چهره امام حسین (ع) به همراه هاله دور سر برای نشان دادن تقدس.</p>	<p>امام حسین (ع)</p>	<p>۱</p>
	<p>چهره سه رخ اولیا با ابروان هلالی و چهره‌ی زیبا و باوقار به همراه هاله دور سر که نماد تقدس است.</p>	<p>حضرت عباس (ع)</p>	<p>۲</p>
	<p>چهره انبیاء بدون تصویر و با یک شال سفید به نمایش گذاشته شده است که به نظر می‌رسد هنرمند قصد داشته حالت تقدس و ارزش انبیاء را حفظ کند.</p>	<p>انبیاء</p>	<p>۳</p>

	<p>چهره اولیا حتی در نبرد هم آرامش دارد و قدرت آن‌ها را نشان می‌دهد. در اوج جنگ و نبرد لبخند محو بر روی لب‌های آنان دیده می‌شود.</p>	<p>حضرت علی اکبر(ع)</p>	<p>۴</p>
---	--	-----------------------------	----------

جدول ۳. ویژگی‌های اشقیا پرده حسینه کبابی (نگارندگان)

تصاویر	ویژگی‌های بصری	نام شخصیت	ردیف
	<p>در این قسمت برای نشان دادن نقش شر در نقاشی لباس حرمله به‌طور کامل به رنگ قرمز ترسیم شده.</p>	<p>حرمله</p>	<p>۱</p>
	<p>ابروان چین خورده، سیبیل‌های اغراق‌آمیز که نشان‌دهنده‌ی ویژگی‌های سپاهیان یزیدیان است.</p>	<p>بکرین آمر</p>	<p>۲</p>
	<p>نیم‌رخ با صورت اغراق‌آمیز، مجدد سیبیل‌های بلند و پهن به چشم می‌خورد و ابروان چین خورده و چهره عبوس</p>	<p>قارن</p>	<p>۳</p>
	<p>سیبیل‌های بلند و پهن، ابروان بلند و در هم گره خورده.</p>	<p>اشقیا</p>	<p>۴</p>

همان گونه که در جداول ۲ و ۳ مشاهده می شود، تمامی نقوش انسانی با فرم های متناسب، قلم گیری های ظریف و حرفه ای و سطوحی منظم ترسیم شده اند و ماهیتی دوبعدی دارند. حالات عاطفی و بیانی چهره های اولیا و اشقیا به روشنی به بیننده منتقل می شود و تقابل احساسی میان این دو گروه به صورت بصری قابل درک است.

جدول ۴. نقوش خطی پرده حسینه کبابی (نگارندگان)

ردیف	متن	حاشیه سمت راست اثر
۱	باز این چه شورش است که در خلق عالم است باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است باز این چه رستخیز عظیم است کز زمین	
۲	نی نفخ صور خاسته تا عرش اعظم است این صبح تیره باز دمید از کجا کزو کار جهان و خلق جهان جمله درهم است	
ردیف	متن	حاشیه بالای اثر
۳	گویا طلوع میکند از مغرب آفتاب کاشوب در تمامی ذرات عالم است گرخوانمش قیامت دنیا بعید نیست	
۴	این رستخیز عام که نامش محرم است در بارگاه قدس که جای ملال نیست سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است	
۵	جن و ملک بر آدمیان نوحه می کنند خورشید آسمان و زمین، نور مشرقین	

ردیف	متن	حاشیه سمت چپ اثر
۶	گویا عزای اشرف اولاد آدم است پرورده ی کنار رسول خدا، حسین کشتی شکست خورده ی طوفان کربلا	
۷	در خاک و خون طپیده میدان کربلا گر چشم روزگار به روزار می گریست خون می گذشت از سر ایوان کربلا	
ردیف	متن	حاشیه پایین اثر
۸	خوش داشتند حرمت مهمان کربلا گرفت دست دهر گلابیه غیر اشک زان گل که شد شکفته به بستان کربلا	
۹	زان تشنگان هنوز به عیوق می رسد فریاد العطش ز بیابان کربلا از آب هم مضایقه کردند کوفیان	
۱۰	بودند دیو و دد همه سیراب و می مکند خاتم ز قحط آب سلیمان کربلا	
۱۱	فرمایش آقا میرزا ماشاله جناب طهرانی عمل محمدحسین ۱۳۳۸	
۱۲	یا ابا عبدالله الحسین	

پرده ظهر عاشورا اثر حسین قوللر آقاسی

نقاشی «عاشورا»، اثر ارزشمند استاد حسین قوللر آقاسی، یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام، یعنی واقعه کربلا را به تصویر می‌کشد. این واقعه به شهادت امام حسین (ع) و یارانش انجامید و از منظر شیعیان، یکی از غم‌انگیزترین و تأثیرگذارترین رویدادهای تاریخ به‌شمار می‌آید (شکل ۵). پرده «واقعه ظهر عاشورا» اثر حسین قوللر آقاسی به شیوه رنگ‌روغن بر روی بوم و در ابعاد ۱۸۸ × ۱۴۸ سانتی‌متر اجرا شده است.

شکل ۵. پرده ظهر عاشورا اثر قوللر آقاسی (URL1)

این اثر ارزشمند در حال حاضر در موزه ملک نگهداری می‌شود و یکی از آثار شاخص این مجموعه به‌شمار می‌آید. این نقاشی، به‌عنوان یک سند تاریخی، تصویرگر یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام است و وقایع عاشورا را با جزئیات بصری بازنمایی می‌کند.

از منظر هنری، اثر با ترکیب ماهرانه رنگ‌ها، خطوط و نمادها، نمونه‌ای ماندگار و ارزشمند از نقاشی قهوه‌خانه‌ای است. این نقاشی نه تنها یک اثر هنری، بلکه نمادی از مقاومت در برابر ظلم و ستم به‌شمار می‌آید و الهام‌بخش بسیاری از انسان‌ها در طول تاریخ بوده است.

اثر به چند صحنه تقسیم شده است که هر یک بخشی از واقعه عاشورا را روایت می‌کنند؛ از جمله صحنه نبرد، شهادت امام حسین (ع)، اسارت اهل بیت و دیگر رویدادهای محوری. چنین پرده‌هایی علاوه بر جنبه هنری، دارای ارزش تاریخی و فرهنگی نیز هستند و به‌عنوان منابع تصویری، امکان درک دقیق‌تر و ملموس‌تر وقایع تاریخی را فراهم می‌کنند. همچنین، این نقاشی‌ها نقش مهمی در حفظ و انتقال فرهنگ، آیین‌ها و ارزش‌های دینی ایفا می‌کنند و با روایتگری بصری خود، حافظ سنت‌های معنوی و آموزشی جامعه شیعی محسوب می‌شوند.

تحلیل پرده ظهر عاشورا قوللر آقاسی

چهره اولیا

چهره‌های اولیا در این اثر مهتاب‌گون و به‌صورت دایره‌مدار و سه‌رخ طراحی شده‌اند. چشم‌ها به‌نشانه معصومیت درشت و برجسته هستند، و ابروان هلالی شکل، پاکی، صداقت و آرامش چهره را تأکید می‌کنند. چهره‌های اولیا و خاندان پیامبر اکرم (ص) و یاران امام حسین (ع) در هاله‌ای از نور قرار دارند یا نور از آن‌ها می‌تابد. آنان در حالت آرام و بی‌توجه نسبت به صحنه نبرد قرار دارند و در برخی موارد رو به بیننده هستند. قامتشان موزون و متناسب است و پیکره‌ها قوی، شاداب و باصلابت، در عین حال آرام و متین طراحی شده‌اند. تفاوت میان شخصیت‌ها در نوع پوشش و درج اسامی در کنار تصویر نمایان می‌شود (بهاری، ۱۳۹۲: ۱۷). چهره معصومین (نیکان) از زاویه سه‌رخ ترسیم شده و صورت‌ها گرد و مهتاب‌گون هستند. اجزای صورت در تناسب و فاصله‌ای دقیق طراحی شده‌اند: چشم‌های درشت و معصوم، ابروان هلالی، بینی باریک و لب‌های کوچک با لبخندی محو. طراحی چهره‌ها آرام و متین است و از رنگ‌هایی با ویژگی‌های مثبت بهره گرفته شده است.

چهره اشقیا

در مقابل، چهره شخصیت‌های منفی به‌صورت اغراق‌آمیز و با ناهنجاری طراحی شده است. صورت اشقیا به گونه‌ای است که شرارت و خشم در آن مشهود است؛ غالباً چهره‌ها کریه و ناهنجار تصویر شده‌اند. سیل‌ها آویخته، نگاه‌ها گستاخ و چشمان بیرون زده است. ابروهای افراد شرور چین‌خورده و آرامش و وقار چهره نیکان در آن‌ها مشاهده نمی‌شود. لب‌ها گاهی از هم فاصله دارند و دهان باز و در حال فریاد کشیدن است. برخلاف چهره‌های اولیا، هیچ هاله‌ای دور سر آنان دیده نمی‌شود و سکون چهره نیکان در اشقیا وجود ندارد.

تحلیل کلی پرده «ظهر عاشورا»

اثر «ظهر عاشورا» استاد حسین قوللر آقاسی، اثری نفیس و پرجزئیات است که تمام وقایع قبل و بعد از روز عاشورا را با دقت و طی صحنه‌های متعدد برای مخاطب بازنمایی می‌کند. چهره‌ها، لباس‌ها، عناصر حیوانی و گیاهی با جزئیات کامل و قلم‌گیری‌های حرفه‌ای تصویر شده‌اند که مهارت خالق اثر را آشکار می‌سازد.

در قسمت بالایی اثر، صحنه‌ها و وقایع به‌وضوح توسط هنرمند تفکیک شده‌اند. بیشترین تراکم عناصر در قسمت پایین و سمت چپ تابلو مشاهده می‌شود، و با حرکت به سمت راست و بالای تابلو، عناصر کمتر و پراکنده‌تر هستند. کمترین تراکم نیز در قسمت میانی متمایل به چپ اثر قرار دارد.

در بخش پرتراکم تصویر، دو صحنه نبرد حضرت عباس (ع) و حضرت علی‌اکبر (ع) روایت شده و در سمت راست اثر، نبرد حضرت قاسم (ع) به تصویر درآمده است. اگر پرده عاشورا را به‌طور کلی تفکیک کنیم، می‌توان حدود ۱۱ تابلو یا حتی بیشتر از صحنه‌ها را از دل این اثر استخراج و داستان‌پردازی کرد (شکل ۶).

شکل ۶. تابلوهای تفکیک شده پرده واقعه عاشورا اثر قوللر آقاسی

جدول ۵. تابلوهای تفکیک شده اثر قوللر آقاسی (نگارندگان)

شماره تابلو	نام شخصیت‌ها	توضیحات تصاویر	تصاویر
۱	یزیدیان، شمر، امام سجاد (ع)، حضرت زینب (س)، انبیاء	شمر سر امام حسین (ع) را به بارگاه یزید می‌برد	
۲	حضرت رقیه (س)، امام سجاد (ع)، انبیاء	سر مطهر امام حسین (ع) در آغوش حضرت رقیه (س)	

	داستان تنور خولی	خولی، انبیاء	۳
	سر امام حسین (ع) در دیر راهب	راهبان	۴
	شهادت حضرت عباس (ع) و جنازه ایشان در آغوش امام حسین (ع)	امام حسین (ع)، حضرت عباس (ع)	۵
	شمر برکنار جنازه خونین امام حسین (ع) و سر مطهرشان بر سرنیزه شمر	شمر، امام حسین (ع)	۶
	درخواست آب از دشمن توسط امام حسین (ع) و ملاقات بادرویش کابلی و قاصد مدینه	امام حسین (ع)، جعفر جنی و سپاهیان، قاصد مدینه، درویش کابلی، پیغمبران، جبرئیل، حضرت علی اصغر (ع)	۷

	<p>جنازه خونین حضرت علی اکبر (ع) در آغوش امام حسین (ع)</p>	<p>امام حسین (ع)، حضرت علی اکبر (ع)</p>	<p>۸</p>
	<p>نبرد حضرت علی اکبر (ع) با قارن</p>	<p>حضرت علی اکبر (ع)، قارن، غلام ترک، یزیدیان</p>	<p>۹</p>
	<p>نبرد تن به تن حضرت عباس (ع)</p>	<p>حضرت عباس (ع)، مارد بن صدیق</p>	<p>۱۰</p>
	<p>نبرد حضرت قاسم (ع) با طفیل</p>	<p>حضرت قاسم (ع)، حکیم ابن طفیل</p>	<p>۱۱</p>

وجوه تشابه و تفاوت دو پرده به لحاظ فرم

پرده حسینه کبابی

در این اثر، روایت داستان‌ها و تصویرگری آن‌ها به گونه‌ای است که عناصر تقریباً به‌طور یکنواخت در سراسر تابلو پخش شده‌اند و هیچ بخشی از اثر نسبت به سایر بخش‌ها سنگینی بصری ندارد. بررسی‌های افقی و عمودی نشان می‌دهد که وزن تصویر در هر دو جهت رعایت شده است. اگر از وسط پرده خطی عمودی رسم کنیم، امام حسین (ع) و حضرت عباس (ع) در یک راستا قرار دارند و دو سوی خط تقریباً وزن بصری یکسانی دارند. همین موضوع در امتداد افقی نیز صادق است، بنابراین ترکیب‌بندی اثر از نوع متقارن محسوب می‌شود. جهت حرکت عناصر در این اثر به سمت مرکز تابلو است (جدول ۶ و ۷).

از منظر مقامی، امام حسین (ع) در بالای تصویر و در مرکز کادر قرار دارد و حضرت عباس (ع) نیز در قسمت پایین و در مرکز تصویر ترسیم شده است. این دو شخصیت از دیگر شخصیت‌ها بزرگ‌تر هستند و حرکت سپاهیان به سوی آنان که در مرکز قرار دارند، کاملاً مشهود است. بنابراین نقطه تأکید اصلی در مرکز اثر قرار دارد (جدول ۵).

پرده «ظهر عاشورا» اثر قوللر آقاسی

اثر آقاسی از نظر تعداد صحنه‌ها، شخصیت‌ها و نبردها بسیار پیچیده‌تر و گسترده‌تر از پرده حسینه کبابی است. همان‌طور که دیده می‌شود، امام حسین (ع) به لحاظ مقامی بزرگ‌تر از سایر شخصیت‌ها ترسیم شده است. نگاه اولیه مخاطب به کل اثر می‌چرخد و با دقت در جزئیات، حرکت اسپیرالی شخصیت‌ها در تابلو قابل مشاهده است. بنابراین ترکیب‌بندی این اثر از نوع اسپیرالی است.

با بررسی دقیق چهره‌های اولیا در سراسر اثر، مشاهده می‌شود که اکثر آن‌ها با زاویه‌ای به سمت چپ تصویر قرار گرفته‌اند. حرکت شخصیت‌ها از سمت راست به چپ اثر دنبال می‌شود و اگر مسیر اسپیرالی ترکیب‌بندی را دنبال کنیم، جریان حرکت شخصیت‌ها نیز در همان جهت قابل شناسایی است (جدول ۶).

جدول ۶. بررسی پرده حسینه کبابی‌ها بر اساس ترکیب‌بندی (نگارندگان)

تصویر	پرده حسینه کبابی	
	تقارن افقی و عمودی	ترکیب‌بندی

	<p>به سمت مرکز</p>	<p>حرکت عناصر</p>
--	--------------------	-------------------

جدول ۷. بررسی اثر قوللر آقاسی بر اساس ترکیب‌بندی (نگارندگان)

تصویر	اثر قوللر آقاسی	
	<p>اسپیرالی</p>	<p>ترکیب‌بندی</p>
	<p>در جهت اسپیرال</p>	<p>حرکت عناصر</p>

مقایسه تطبیق مضامین دو پرده

پرده حسینه کبابی

با دقت در این پرده می‌توان نتیجه گرفت که اثر صرفاً ماجرای ظهر عاشورا را روایت می‌کند. صحنه‌ها قابل تفکیک هستند، داستان‌ها قابل فهم‌اند و تعداد شخصیت‌ها مشخص و شمارش‌پذیر است. از تصویر مشخص است که سپاهیان دشمن تعداد بیشتری دارند، در حالی که اولیا کم‌ترند و در بسیاری از صحنه‌ها به صورت مظلومانه و تنها در حال نبرد به تصویر کشیده شده‌اند. همان‌طور که در جدول‌های پیشین ذکر شد، این تابلو هفت داستان مجزا را روایت می‌کند که بیننده را عمیقاً تحت تأثیر قرار می‌دهد.

در این پرده، شخصیت‌های زیر مشاهده می‌شوند:

- اولیا و یاران امام حسین (ع): امام حسین (ع)، حضرت علی اصغر (ع)، حضرت علی اکبر (ع)، حضرت قاسم (ع)، جعفر جنی و سپاهش، درویش کابلی، قاصد مدینه
 - اشقیا و دشمنان: حرمله، عمر سعد، بکر بن آمر، قارن، سپاه یزیدیان
 - عناصر جانینی: عناصر گیاهی و حیوانی
- حرکت اولیا در این اثر عمدتاً از سمت چپ به راست و حرکت اشقیا از راست به چپ تصویر است. این حرکت مخالف، سبب می‌شود که شخصیت‌ها به سمت مرکز تابلو جریان یابند و نقطه تأکید اصلی را در مرکز اثر ایجاد کنند.

پرده «ظهر عاشورا» اثر قولر آقاسی

اثر آقاسی برخلاف پرده حسینه کبابی، علاوه بر ماجرای ظهر عاشورا، داستان‌های پس از واقعه را نیز روایت می‌کند. این پرده شامل داستان‌های متعدد و تفکیک‌پذیر است که هر کدام با جزئیات بسیار و ماهرانه به تصویر کشیده شده‌اند. در این اثر، شمارش دقیق شخصیت‌ها ممکن نیست؛ زیرا انبوهی از سپاهیان و اولیا در تابلو حضور دارند. هر قسمت از اثر روایت جدیدی را نشان می‌دهد و تعداد داستان‌ها و شخصیت‌ها به‌طور قابل توجهی بیشتر است. حرکت شخصیت‌ها در اثر قابل تقلیل به راست یا چپ نیست، زیرا روایت‌ها و شخصیت‌ها در یک حرکت چرخشی و اسپیرالی قرار دارند (جدول ۱۰). شخصیت‌های به تصویر کشیده شده در این پرده عبارتند از:

- اولیا و خاندان امام حسین (ع): امام حسین (ع)، حضرت قاسم (ع)، حضرت علی اکبر (ع)، حضرت علی اصغر (ع)، حضرت عباس (ع)، حضرت رقیه (س)، حضرت زینب (س)، امام سجاد (ع)، عبدالله، انبیاء و پیامبران، ملائک، جبرئیل، حبیب ابن مظاهر
 - اشقیا و دشمنان: شمر، یزید، خولی، جعفر جنی، درویش کابلی، قاصد مدینه، حرمله، قارن، حکیم ابن طفیل، سنان، ساربان، سپاهیان دشمن و غیره
- این اثر با حجم و تراکم عناصر زیاد، روایت عاشورا را به صورت جامع و اسپیرالی ارائه می‌دهد و مخاطب را در جریان تمام حوادث قبل، حین و پس از عاشورا قرار می‌دهد.

نتیجه‌گیری

پس از بررسی و مطابقت‌های موضوعی و فرمی میان پرده حسینه کبابی بیرجند و پرده درویشی قوللر آقاسی، نتایجی حاصل شد که در جداول و توضیحات بخش تحلیل به تفصیل بیان گردیده است. این تطابق نشان می‌دهد که هنرمند با توجه به باورهای مذهبی و اعتقادات مردم، با بهره‌گیری از مضامین روز عاشورا، اثری ساده و در عین حال زیبا خلق کرده است. به همین دلیل، ترکیب‌بندی‌ها ساده و با خطوط روان طراحی شده‌اند و تناسبات واقعی در آن‌ها رعایت نشده است. عناصر به کاررفته در هر دو پرده ذهنی و نمادین بوده و حماسه عاشورا را در قالب نشانه‌ها و سمبل‌ها بازنمایی کرده‌اند.

در پاسخ به سؤال نخست پژوهش: «عناصر تصویری و روایی موجود در دو پرده ظهر عاشورا اثر قوللر آقاسی و حسینه کبابی بیرجند دارای چه تشابهات و تمایزاتی هستند؟» مشخص شد که:

- در پرده حسینه کبابی، تعداد روایت‌ها، شخصیت‌ها و رنگ‌ها کمتر از اثر آقاسی است و صحنه‌ها محدودتر و فضای اثر خلوت‌تر است. چهره‌های امام حسین (ع) و انبیاء ترسیم نشده و با پارچه‌ای سفید پوشانده شده‌اند.
- در اثر قوللر آقاسی، چهره‌های اولیا مانند اشقیا به‌طور کامل و با جزئیات دقیق ترسیم شده‌اند و واقعی‌تر و نزدیک‌تر به این دنیا هستند. با این حال، در هر دو اثر، هاله‌ای دور سر به نشانه تقدس رسم شده و اصول نقاشی قهوه‌خانه‌ای رعایت شده است.

از نظر رنگ‌آمیزی:

- پرده حسینه کبابی از رنگ‌های گیاهی استفاده کرده و تنوع رنگ‌ها محدود است.
 - اثر آقاسی از تنوع رنگی بیشتری برخوردار است و هنرمند با رنگ‌ها با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند.
- از نظر عناصر طبیعی:
- در پرده حسینه کبابی، عناصر گیاهی و حیوانی بیشتر و شامل درخت نخل، خار مغیلان، بوته‌های صحرائی، گل‌های گرد، نقوش اسلیمی و ختایی و عناصر حیوانی مانند اسب، شتر، شیر و ماهی هستند.
 - در اثر آقاسی، عناصر گیاهی محدود به درخت نخل و عناصر حیوانی شامل اسب و شتر هستند.
- همچنین، پرده حسینه کبابی به دلیل وجود کادر و حاشیه مشخص متمایز است و نقوش خطی در آن به بهترین شکل به نمایش درآمده‌اند.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش درباره شیوه ترسیم چهره‌های اولیا و اشقیا:

- وجوه اشتراک: در هر دو اثر، چهره‌های اولیا دارای چشم‌های درشت و معصوم، ابروهای هلالی و حالت آرام و متین هستند و هاله‌ای دور سر آن‌ها به نشانه تقدس و احترام کشیده شده است. چهره‌های اشقیا با ویژگی‌های اغراق‌آمیز منفی مانند چشم‌های از حدقه بیرون زده، ابروهای چین‌خورده، سبیل‌های آویزان و حالت عبوس و منفور تصویر شده‌اند. در هنگام نبرد، اولیا در هر دو اثر چهره‌ای موقر و با وقار دارند و قدرت و صلابت آن‌ها به خوبی منتقل می‌شود.
- وجوه افتراق: در پرده حسینه کبابی، چهره‌های انبیاء بدون تصویر و با پارچه سفید و هاله دور سر رسم شده‌اند، در حالی که در اثر استاد آقاسی تمام چهره‌های اولیا به وضوح و با جزئیات دقیق و زیبا به تصویر کشیده شده‌اند. دقت و ظرافت

طراحی در اثر آقاسی بسیار بیشتر است و چهره‌ها طبیعی‌تر و معصومانه‌ترند، در حالی که چهره‌ها در پرده حسینه کبابی ساده و زمخت طراحی شده‌اند.

منابع

- پرونده ثبتی «پرد تعزیه مصیبت عاشورا حسینه کبابی» در فهرست آثار ملی منقول تاریخی-فرهنگی. (۱۳۹۷).
- درویش، مهتاب. (۱۴۰۰). بررسی تحلیل پنج اثر نقاشی قهوه‌خانه‌ای در بافت تاریخی ساوه از منظر ساختاری و اجتماعی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه هنر، به راهنمایی دکتر مونس بسکابادی.
- بهاری، بهاره. (۱۳۹۲). بررسی تحلیلی عناصر تزئینی در نقاشی قهوه‌خانه‌ای با تأکید بر آثار حسین قوللر آقاسی. دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در مهندسی، علوم و تکنولوژی.
- تخشاقه‌فرخی، کریم. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی آثار محمد مدبر و حسین قوللر آقاسی از منظر محتوا و فرم (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه هنر اصفهان، به راهنمایی دکتر صمد نجارپور جباری و دکتر غلامرضا هاشمی.
- حکمت، زینب. (۱۳۹۹). تبیین مبانی انسان‌شناسی اسلامی در خیالی‌نگاری‌های مذهبی دوره قاجار بر اساس دیدگاه علامه محمدحسین طباطبایی با روش نشانه-معناشناسی دیداری (رساله دکتری). دانشگاه هنر اصفهان، به راهنمایی دکتر علیرضا خواجه احمد عطاری و دکتر مسعود اذربایجانی.
- کاظم‌نژادی، حبیب‌الله، و دیگران. (۱۳۹۵). تجلی حماسه عاشورا در نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای دوره قاجار. مجله پژوهش‌های تاریخی ایران و اسلام، ۱۹، ۱۷۸-۱۸۰. https://doi.org/JR_JHR-10-19_009
- کهدوی، لیلا. (۱۳۹۵). بررسی عناصر نمادین در نقاشی قهوه‌خانه‌ای (پایان‌نامه کارشناسی). دانشکده هنر بیرجند، به راهنمایی سیما بشارتی.
- گروئیانی، فرناز، و ضرغام، ادهم. (۱۳۹۳). نقش خیر و شر در شخصیت‌های آثار حسین قوللر آقاسی. نگره، ۳۰، ۵-۱۶.
- مصطفایی، صبا. (۱۳۹۹). تقابل مرگ و زندگی، سوگ و سرور در نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای دوران قاجار (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). موسسه آموزش عالی هنر و اندیشه اسلامی، به راهنمایی دکتر ابراهیم بازگانی.
- عبدالحسینی، امیر، و حامدی، محمد. (۱۳۹۹). نقاشی قهوه‌خانه‌ای: گزیده مقالات و گفتگوها. <https://doi.org/759.955>

URL1: <https://malekmuseum.org>

